

Anthony Mollica, *Ludolinguistica. Imparare una lingua con giochi di parole, vol. 2*. Loreto: Eli-La Spiga Edizioni, 2020.

Joanna Ozimska

Uniwersytet Łódzki

joanna.ozimska@uni.lodz.pl

Stefan Szuman w studium (1936) pt. „O dowcipie i humorze (szkic psychologiczny)” pisał o roli komizmu z perspektywy pedagogiki kultury, prezentując podejście nadal aktualne w humanistyce. Badacz uznawał humor za równoznaczny heroizmowi sposób przezwyciężania ludzkiego tragizmu poprzez proces *katharsis*, dokonujący się za pomocą śmiechu. Funkcja społeczna humoru na lekcjach języków obcych sprzyja kształtowaniu się relacji partnerskich, integruje grupę, pozwala na tworzenie wspólnoty śmiechu (Krasowska 2019, 124). Glottodydaktycy są zgodni, że jednym z elementów decydujących o stopniu biegłości językowej jest zdolność odbierania i tworzenia wypowiedzi humorystycznych w języku obcym. Humor, podobnie jak zabawa, odgrywa dużą rolę w interakcjach międzyludzkich. Publikacja, która zostanie omówiona w niniejszym tekście, przybliży wspomniane powyżej wątki, stawiając sobie za cel, oprócz naukowego i popularyzatorskiego, dostarczenie nauczycielom odpowiedniej dawki praktycznej wiedzy metodycznej.

We włoskojęzycznej literaturze glottodydaktycznej odnajdziemy wciąż niewiele rozważań teoretycznych na temat strategii ludycznych [od łac. *ludus* – gra, zabawa] w kształceniu językowym. Mezzadri (2003, 311-331) w rozdziale „*Imparare giocando*” powołuje się na prace o fundamentalnym znaczeniu Huizingi ([1938] 2022), Dosseny, Krashena, podkreślając wagę dobrostanu ucznia w metodzie humanistyczno-psychologicznej. Omawia, nie pomijając ewentualnych trudności, zalety stosowania elementów ludycznych podczas zajęć z dorosłymi słuchaczami kursów językowych, operując kategoriami takimi jak kreatywność, motywacja, współzawodnictwo, autonomia uczniowska. Dostrzega podobieństwo między aktywnościami określanymi mianem *problem-solving* oraz grami i zabawami językowymi w kontekście glottodydaktycznym. Zwraca uwagę na powiązany z podejmowaną problematyką neologizm *edutainment* (z ang. education + entertainment czyli nauka + rozrywka), analizując ludyczno-

edukacyjny potencjał Internetu. W innych podręcznikach i monografiach o charakterze przeglądowym na próżno szukać rozdziałów (Diadori et al. 2009; Balboni 1994) poruszających odnośną tematykę.

Istniejącą w literaturze przedmiotu lukę wypełnił Anthony Mollica, pionier ludolingwistyki, rozumianej jako gałąź językoznawstwa zajmująca się grammi słownymi i studiami nad formalnymi cechami języka ma gruncie glottodydaktyki. W dorobku autora znajduje się ponad sześćdziesiąt artykułów naukowych i podręczników z zakresu dydaktyki języka włoskiego, francuskiego i hiszpańskiego. W 2010 roku ukazała się monografia pt. „Ludolinguistica e Glottodidattica” (s. 426), podsumowująca twórczość badawczą Autora. Dziesięć lat później Mollica wydał trzypiętomowy podręcznik, wpisujący się w definicję monografii, rozszerzający wcześniej opublikowane rozważania o charakterze teoretyczno-praktycznym.

Drugi z cyklu tom pt. „Imparare una lingua con giochi di parole” (s. 234) podejmuje tematykę związków między wiedzą o języku a jego akwizycją ze szczególnym uwzględnieniem technik ludycznych. Podręcznik składa się z autorskiej przedmowy (s. 4-7), wprowadzenia do tematyki tomu autorstwa Massima Vedovellego, reprezentującego Uniwersytet dla Obcokrajowców w Sienie (s. 8-11), krótkiego wstępu pióra Tullia De Maura, Uniwersytet „La Sapienza” w Rzymie (s. 12-14), następujących po sobie rozdziałów: „Ludolinguistica e glottodidattica” (s. 15-36), „I veri e i falsi amici” (s. 37-68), „Ricostruzione: numeri e puntini rivelatori” (s. 69-86), „Il labirinto” (s. 87-114), „Aggettivi qualificativi e avverbi di modo” (s. 115-136), „L’abbinamento e l’incastro” (s. 137-156), „Gli scioglilingua” (s. 157-166), „Il proverbio” (167-188), „Il colmo” (s. 189-200), „I modi di dire” (s. 201-224), aneksu zawierającego opowiadanie „La ragazzina” Alby de Céspedes (s. 225-230), wniosków końcowych (s. 231-232) oraz posłowie autorstwa Stefana Bartezzaghiego (s. 233-234).

Przedmiotem analiz rozdziału pierwszego są teoretyczne podstawy ludolingwistyki. Mollica dokonuje historycznego przeglądu podejść do zagadnienia łamigłówek i gier językowych na świecie. Dowiadujemy się, że najstarsze odnotowane zagadki sięgają 1650 r. p.n.e. Omówiono szczegółowo jeden z najbardziej popularnych kwadratów magicznych, wspominany u Pliniusza Starszego w „Historii naturalnej”, tzw. „Sator-Rotas”, uważany za pierwowzór współczesnych gier językowych. Mollica przybliży pokrótce twórczość włoskich badaczy zajmujących się m.in. dydaktyką ludyczną (Giovanni Freddi, Giancarlo Porcelli, Enrico Arcaini, Wanda D’Addio, Bona Cambiaghi, Renzo Titone). Powołując się na Freddiego, wymienia zasady, na których powinna opierać się glottodydaktyka ludyczna (aktywizowanie wszystkich kanałów sensorycznych, motoryczność, uaktywnienie prawej półkuli mózgu,

sięgnięcie po różne systemy semiotyczne, relatywizm kulturowy, itp.). Przygląda się samemu pojęciu *ludolinguistica*, nieobecny w włoskich słownikach do roku 1998 i jego ekwiwalentom w innych językach. Podkreśla, że nauczyciele, choć coraz chętniej sięgają po narzędzia oferowane przez ten dział glottodydaktyki, nie zawsze robią to poprawnie. Na koniec przytacza przykłady autorskich aktywności dydaktycznych, służących ludycznemu wprowadzeniu podczas zajęć nowego zagadnienia, jakim są włoskie rzeczowniki niezależne. Po serii ćwiczeń wprowadzających, następują zadania utrwalające materiał oraz weryfikujące stopień jego opanowania. Należy zauważyć, że omawiany rozdział w niezmienionej formie pojawia się również w tomach pierwszym i trzecim serii „Ludolinguistica” tego Autora, natomiast w stosunku do podręcznika z roku 2010, został on znacząco poszerzony.

Badacz w rozdziale poświęconym *faux amis* omawia na przykładzie języka włoskiego, francuskiego, angielskiego i hiszpańskiego pułapki interlingwalne o podłożu kulturowo-kognitywnym i odwołuje się do podstaw teoretycznych lingwistyki translacyjnej i lingwistyki konfrontatywnej. Mollica proponuje wykorzystać wiedzę o sufiksacji derywatywnej do poszerzenia bazy intralingwalnej systemów przyswajanych języków obcych. Zgromadzony obszerny materiał językowy systematyzuje wiedzę na temat zjawisk interlingwalnych skutkujących powstawaniem leksemów określanych mianem prawdziwych przyjaciół tłumaczy, czyli par językowych w dwóch językach, identycznych lub podobnych na tyle, że możliwe jest tworzenie ich na zasadzie analogii jednego języka do drugiego. Rozważaniom teoretycznym towarzyszy zestaw opracowanych przez Autora ćwiczeń (diagramy, krzyżówki, labirynty), mogących posłużyć do utrwalenia wprowadzonej w tej sposób leksyki.

W dwóch innych rozdziałach Mollica pochylił się nad kwestią dziedzictwa kultury, utrwalonego we włoskiej paremiologii i frazeologii w aspekcie glottodydaktycznym. Przysłowia stanowią nieprzebraną skarbnicę wiedzy o minionych pokoleniach, wierzeniach, wyznawanych wartościach, ale oprócz waloru etnograficznego na zajęciach językowych mogą posłużyć – jak wskazuje Mollica - jako materiał do ćwiczeń fonetyczno-ortograficznych. Różnorodność językową półwyspu Apenińskiego można poznawać przy udziale przysłów i powiedzeń dialektalnych, wskazując na przyczyny wewnętrznego zróżnicowania językowego Włoch. Liczne jednostki paremiczne posłużyły Autorowi do opracowania i szczegółowego omówienia ćwiczeń dydaktycznych wspierających rozwój kompetencji gramatycznych, leksykalnych i tekstowych, wykraczających poza schemat zadań, obecnych w tradycyjnych materiałach dydaktycznych do nauki języka włoskiego. W przypadku frazeologii sięgnięto dodatkowo po humor rysunkowy, zaczerpnięty z włoskich czasopism. Mollica przypomina, że celem pracy nauczyciela powinno być nie tyle przygotowanie ucznia do sprawnego i

skutecznego komunikowania się z rodzimymi użytkownikami języka, co do posługiwania się językiem tak jak jego rodzimi użytkownicy. Frazeologia i paremiologia dostarczają takich narzędzi.

Ważnym elementem naukowych zainteresowań Autora jest werbalny komponent humorystyczny procesu kształcenia językowego. W tomie poddanym recenzji Mollica opisuje możliwości wykorzystania na lekcjach języków obcych tekstów humorystycznych zawierających sekwencję „Qual è il colmo per...?” Żarty o szczytach odsłaniają zaskakującą ilość podwójnych sensów skrywanych przez wyrażenia idiomatyczne, dwuznaczność zmusza do ich reinterpretacji, uruchomienia określonych skryptów (Krasowska 2019, 131), wymagając od użytkowników języka, w wybranych przypadkach, zaawansowanej wiedzy kulturowej.

Rozdział poświęcony zjawisku łamańców językowych, czyli fraz lub całych zdań sprawiających użytkownikom języka trudności artykulacyjne, zawiera opracowaną przez Autora krótką ich klasyfikację formalno-semantyczną, bogato ilustrowaną włoskimi i hiszpańskimi przykładami. Ta forma gry językowej w procesie dydaktycznym sprzyja redukcji filtrów afektywnych, może pełnić rolę w procesie nauczania poprawnej wymowy, ortografii, leksyki, stanowić inspirację dla uczniowskich projektów etnograficznych czy prowadzić do zmiany kodu w akcie komunikacji.

Inny rozdział koncentruje się wokół tematyki nauczania przymiotników opisujących i przysłówków sposobu. Obserwacje poczynione przez Autora pokazują jak w prosty sposób odejść od tradycyjnych metod i urozmaicić proces dydaktyczny w oparciu o funkcję emotywną humoru. Opatrzony komentarzem metodycznym ćwiczenia mają na celu walkę z nudą, zwiększenie motywacji do nauki, przeżycie przyjemnych emocji wywołanych treścią zajęć.

W trzech pozostałych rozdziałach nadbudowę teoretyczną ograniczono do niezbędnego minimum. Mollica, posługując się bogatą egzemplifikacją, skupił się na wyjaśnieniu w jaki sposób nauczyciel może wykorzystać na zajęciach językowych rzadko omawiane dotąd narzędzia, takie jak labirynty i ćwiczenia z serii „połącz kropki”. Z kolei problematyka zadań „połącz kolumny” dość dobrze omówiona jest w istniejącej literaturze przedmiotu. Autor prezentuje natomiast różne formy modyfikacji ćwiczeń, tak, by nadawały się nie tylko do rozwoju kompetencji leksykalnych czy gramatycznych, ale także kulturowych i humorystycznych. Ta ostatnia może być rozumiana jako komponent kompetencji językowej i socjokulturowej.

Autor, omawiając poszczególne zagadnienia, podkreśla konieczność uwzględniania oczekiwań i potrzeb uczących się oraz postuluje odpowiednią modyfikację zasobów dydaktycznych.

Podsumowując, niniejsza publikacja stanowi ciekawą i pogłębioną analizę elementów ludycznych, bazujących na materii językowej, możliwych do zastosowania w nauczaniu języka włoskiego jako obcego lub drugiego. Głównym osiągnięciem publikacji jest sięgnięcie po zagadnienia dotychczas pomijane w literaturze przedmiotu oraz dostarczenie nauczycielom dużej liczby praktycznych narzędzi w formie gotowych do wdrożenia ćwiczeń. Z powyższych względów należy uznać ją za wartościową i godną polecenia pozycję wydawniczą.

Bibliografia

- Balboni, Paolo E. (1994) *Didattica dell'italiano a stranieri*. Roma: Università per Stranieri di Siena - Bonacci Editore.
- Diadori, Pierangela, Massimo Palermo, Donatella Troncarelli (2009) *Manuale di didattica dell'italiano L2*. Perugia: Guerra Edizioni.
- Huizinga, Johan ([1938] 2022) *Homo ludens. Esej o zabawie jako elemencie kultury [Homo ludens. Proeve eener bepaling van het spel-element del cultuur]* (tłum.) Maria Kurecka, Witold Wipsza. Warszawa: Wydawnictwo Aletheia.
- Krasowska, Anna (2019) „Humor w nauczaniu języka polskiego jako obcego”. [W:] Karolina Zioło-Pużuk (red.) *Panorama glottodydaktyki polonistycznej. Wyzwania, pytania, kierunki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego; 123–136.
- Mezzadri, Marco (2003) *I ferri del mestiere: (Auto)formazione per l'insegnante d lingue*. Perugia: Guerra Edizioni.
- Mollica, Anthony (2010) *Ludolinguistica e Glottodidattica*. Perugia: Guerra Edizioni.
- Szuman, Stefan (1936) „O dowcipie i humorze (Szkic psychologiczny)”. *Marchońt. Kwartalnik poświęcony sprawom literatury i kultury* 2/6; 235–258.